

Protocol gedrag en pesten

*Je mag zijn wie je bent
Je bent goed zoals je bent
Je hoeft echt niet iedereen aardig te vinden
Wij behandelen wél iedereen met respect*

Voorwoord

Wij hopen met dit pest/ gedragsprotocol het pesten bespreekbaar te maken en onder de aandacht van de ouders te brengen. Het biedt inzicht in de wijze waarop de school zich inzet om pestgedrag te voorkomen en te verhelpen.

Daarnaast hopen wij duidelijkheid te scheppen over gedrag dat wel en niet aanvaardbaar is binnen onze school, en de consequenties van grensoverschrijdend gedrag.

Voor vragen kunt u contact opnemen met de leerkracht van uw kind, de directie of de medezeggenschapsraad.

Een afschrift van dit protocol is bij de directie aanwezig. Tevens is het te vinden op de website van de school.

Dit gedrag/pestprotocol is binnen het team, bestuur en medezeggenschapsraad besproken.

Inleiding

Een belangrijk uitgangspunt van onze school is, dat ieder kind zich op school veilig, plezierig en geaccepteerd moet kunnen voelen. Daarnaast moet een kind zichzelf durven zijn en vertrouwen kunnen hebben in zichzelf en in anderen. Om de veiligheid te waarborgen zijn regels, duidelijkheid en structuur nodig.

Dit betekent dat:

- op school niet gepest mag worden;
- schoolleider en leerkrachten de taak hebben om de kinderen te beschermen tegen pestgedrag;
- schoolleider, leerkrachten, ouders en leerlingen er samen alles aan moeten doen om pestgedrag op school te voorkomen.

Begripsomschrijving pesten en plagen

Het is belangrijk dat leerkrachten, ouders en leerlingen dezelfde begripsomschrijving van pesten hanteren om gezamenlijk vast te kunnen stellen of er in een bepaald, concreet geval sprake is van 'pesten'. Wij hanteren deze omschrijving:

Plagen mag wel, pesten niet.

Maar wanneer is het nog plagen en wanneer wordt het pesten?

Wat is plagen?

Bij plagen is er sprake van incidenten.

Plagen gebeurt vaak spontaan, het duurt niet lang en is onregelmatig.

Bij plagen zijn de kinderen gelijk aan elkaar; er is geen machtsverhouding.

De rollen liggen niet vast: de ene keer plaagt de één, de andere keer plaagt de ander.

Plagen gebeurt zonder kwade bijbedoelingen en is daarom vaak leuk, plezierig en grappig.

Bij plagen loopt de geplaagde geen blijvende psychische en/of fysieke schade op en is in staat zich te verweren.

Wat is pesten?

Iemand wordt gepest of is het mikpunt van pesterijen als hij of zij herhaaldelijk en langdurig blootstaat aan negatieve handelingen verricht door één of meerdere personen. Bij pesten is het ene kind sterker en het andere kind zwakker. Het is steeds hetzelfde kind dat wint en hetzelfde kind dat verliest. Vaak gebeurt pesten niet één keer, maar is het gepeste kind steeds weer het slachtoffer. Het sterkere kind; de pester, heeft een grotere mond en anderen kijken tegen hem of haar op. De pestkop heeft geen positieve bedoelingen; wil pijn doen, vernielen of kwetsen. Het gepeste kind voelt zich eenzaam en verdrietig, hij of zij is onzeker en bang.

Samenvattend:

- De daders zijn of sterker, of mondiger, of ouder of met meer.
- Het pesten is tegen je zin, maar je kunt het niet stoppen.
- Het gebeurt vaker dan één keer, soms weken of maanden lang.
- Het gebeurt meestal zo dat volwassenen het niet merken.
- Je hebt verdriet en pijn, het pesten maakt je angstig of bang.

Pesten kent vele vormen, zoals:

- *Verbaal*- voortdurend plagen, kleineren, uitschelden, uitlachen en roddelen.
- *Lichamelijk*- knijpen, laten struikelen, duwen, vechten.
- *Gebaren*- dreigende gezichtsuitdrukkingen of gebaren.
- *Afpersing*- eisen dat geld, eten of schoolwerk wordt afgegeven, dingen afpakken
- *Buitensluiten*- niet mogen meedoen, bij activiteiten steeds worden buitengesloten.
- *Telefonisch of mailen*- pesterijen via telefoon of internet

Wat is de oorzaak van pesten?

Pesten komt voor in alle groepen van de basisschool. In de hogere groepen van de basisschool wordt het pesten bewuster gedaan en is het meer gericht op een specifiek iemand. Het is het begin van de puberteit, de kinderen ondergaan grote veranderingen op lichamelijk, sociaal en emotioneel gebied. Er zijn kinderen die experimenteren met intimidatie en machtsuitoefening, meestal onder invloed van een groep. Andere kinderen zijn in deze periode juist extra kwetsbaar vanwege veranderingen in hun uiterlijk.

Sommige kinderen pesten omdat ze geen betere manier kennen om hun problemen op te lossen en agressie hun normale reactie is als er conflicten zijn. Misschien hebben ze gezien dat hun ouders ook op die manier reageren als er problemen zijn. De sfeer in een klas kan ook veel invloed hebben op hoe kinderen met elkaar omgaan.

Soms doen kinderen mee met het pesten om populair te worden of om bij een groep te horen. Er zijn kinderen die zo slecht in hun vel zitten dat ze andere kinderen pesten om zichzelf sterker te voelen of die een zondebok zoeken waar ze hun eigen frustraties op kunnen afreageren.

Sommige kinderen lopen eerder kans om slachtoffer van pesten te worden dan andere. Vaak zijn ze gevoeliger, omzichtiger en rustiger dan andere kinderen. De kans bestaat dat hun reactie op het pesten onbedoeld de pestkop beloont, bijvoorbeeld doordat ze van streek raken, gaan huilen, toegeven of geen weerstand bieden en hun geld of boterham aan de pestkop afgeven. Hierdoor raken de pestkoppen eraan gewend dat ze hun zin krijgen en zullen ze door blijven gaan met andere kinderen te pesten.

Wat zijn de gevolgen van pesten?

- Kinderen kunnen lichamelijke klachten krijgen als buikpijn, slaapproblemen enzovoort.
- Kinderen voelen schaamte en kunnen angstig worden.
- Kinderen kunnen onzeker zijn, weten niet wat eraan te doen, omdat ze bang zijn dat als ze erover 'klikken' het pesten erger wordt.

Onze uitgangspunten inzake pesten:

1. Wij vinden dat ieder kind zich op school veilig, gerespecteerd en plezierig moet kunnen voelen en daarom mag er bij ons op school niet worden gepest.

2. Pesten wordt als wezenlijk probleem gezien door alle direct betrokken partijen: schoolleider, leerkrachten, ouders en leerlingen in hun verschillende positie:

- het gepeste kind
- de pester
- de meeloper
- degene die opkomt voor de gepeste
- de zwijgende middengroep

3. Het beleid van de school is gericht op het voorkomen van pestgedrag:

- a. We hanteren de preventieve aanpak van de "KIVA methode". Deze aanpak is gericht op het oplossen van pestgedrag en het samen verantwoordelijk zijn voor goed groepsgedrag. Wij geven elke week een KIVA les en houden wekelijks een groepsgesprek.
- b. Aan het begin van elk schooljaar wordt er extra tijd besteed aan groepsbindende activiteiten met behulp van de methode "Grip op de groep."
- c. Alle leerlingen worden in het najaar en voorjaar van elk schooljaar door de leerkrachten geobserveerd op hun sociaal/ emotionele ontwikkeling. De **Sociale Competentie ObservatieLijst (SCOL)** is een leerlingvolgsysteem voor sociale competentie. Met SCOL brengen wij het gedrag van de leerlingen in kaart en volgen wij hen per jaargroep. Ook vullen de kinderen twee keer per jaar de KIVA vragenlijsten in. Zo krijgen wij zicht op het groepsproces.
- d. De regels, die wij als school belangrijk vinden voor het omgaan met elkaar, worden ook aan het begin van het schooljaar besproken. Elke groep kan daar nog 1 of 2 regels aan toevoegen. Daarbij worden ook afspraken gemaakt ze moeten doen als ze gepest worden of pestgedrag signaleren.
- e. Schoolleider, leerkrachten en medeleerlingen worden geïnformeerd/getraind om pestgedrag te signaleren en voorkomen. Dit gaat samen met de methode KIVA.
- f. Als het toch misgaat wordt op onze school het "Oeps" formulier gebruikt. Dit is een manier waarbij kinderen hun eigen gedrag reflecteren: wat ging er mis en hoe kan ik het anders doen? Het "Oeps" formulier gaat aan het eind van de dag mee naar huis, moet ondertekend worden door de ouders en komt de volgende dag ondertekend weer terug op school. Zo houden we het lijntje met ouders kort, en weten ouders precies wat er gebeurd is op school.

Zie bijlage voor het "Oeps" formulier.

4. Ouders van nieuwe leerlingen worden bij aanmelding geïnformeerd over ons beleid inzake pesten op school en het door de school gehanteerde pestprotocol. Op onze website is deze informatie ook te vinden.
5. De MR heeft instemmingsrecht inzake het protocol. Zij zullen het protocol jaarlijks bespreken en evalueren.

Over KIVA

KiVa is een Fins woord en betekent leuk of fijn.

Het is ook een afkorting voor de Finse zin: Leuke school zonder pesten.

Uit onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen blijkt dat op KiVa-scholen pesten met meer dan de helft afneemt. KiVa is een lerend project: in de komende jaren zal KiVa nauw blijven samenwerken met de Rijksuniversiteit Groningen om te zorgen dat KiVa nog beter wordt door de inzet van wetenschappelijk onderzochte effectieve werkwijzen.

KiVa traint leerkrachten in het geven van de KiVa-lessen aan de eigen klas. De leerkracht is immers dagelijks met de klas bezig en daarom de aangewezen persoon om ook het pesten in de klas te voorkomen en op te lossen. Op KiVa scholen geven leerkrachten KiVa-lessen over thema's zoals groepsdruk, communicatie, respect en (het herkennen, oplossen en voorkomen van) pesten. In de lessen wordt gewerkt aan de kennis, vaardigheden en houding van leerlingen ten aanzien van pesten. In totaal zijn er 10 thema's waarover per thema meerdere lessen gegeven kunnen worden.

De lessen zijn gericht op het preventief werken aan groepsvorming en het bieden van een veilige leeromgeving. Leerlingen en leerkrachten wordt inzicht gegeven in de rol van de groep bij het in stand houden van pesten en andere groepsproblemen. De lessen zijn goed opgebouwd en hebben aantrekkelijke werkvormen, zoals oefeningen, discussies, groepswork en rollenspellen. Elk thema wordt afgesloten met een KiVa-regel. Samen vormen de tien KiVa-regels het KiVa-contract.

KiVa gelooft in de kracht van de groep. Pesten is een groepsproces. De pester heeft een belangrijke rol, maar alleen komt hij nergens. Er zijn naast de pesters en slachtoffers, ook meelopers, aanmoedigers, verdedigers en buitenstaanders. Pesten los je daarom op in de groep. Er worden geen leerlingen uit de groep gelicht, omdat er vanuit wordt gegaan dat iedereen in de groep een bepaalde rol heeft. KiVa geeft leerkrachten en onderwijs ondersteunend personeel kennis en vaardigheden om positieve groepsvorming te stimuleren. De sleutel voor het aanpakken van pesten ligt vaak bij omstanders die er niet direct bij betrokken zijn.

Naast de preventieve aanpak voor alle leerlingen zijn er concrete maatregelen om pestincidenten op te lossen als het zich toch voordoet: de steungroepaanpak. Dit gebeurt door het *KiVa-team* van de school of door de eigen leerkracht. Het KiVa-team bestaat uit minstens drie volwassenen die zijn getraind om pesten aan te pakken. Dit zijn leerkrachten en bijvoorbeeld interne begeleiders. Het is aan de school zelf om een KiVa-team samen te stellen.

Als er een geval van pesten is, en het gaat niet om een ruzie of om plagen, dan wordt geprobeerd om het pesten in de groep bespreekbaar te maken en in de groep een oplossing te zoeken. Als dit niet mogelijk is, bijvoorbeeld omdat de sfeer in de groep niet veilig genoeg is, dan wordt een steungroep samengesteld. De steungroep is er voor de leerling die gepest wordt of niet goed in de groep ligt.

Aan die steungroep nemen zowel pesters als vrienden en neutrale klasgenoten van het slachtoffer deel. De pester moet in de steungroep worden opgenomen. De steungroep wordt gevraagd om de komende week iets concreets voor de betreffende leerling te doen, bijvoorbeeld helpen bij het maken van rekensommen of samen fietsen van en naar school. Na ongeveer één week wordt er met de gepeste leerling geëvalueerd of de situatie is verbeterd. De uitkomst van dit gesprek vormt de input voor de evaluatie met de steungroep. In de steungroep ligt de nadruk op vooruit kijken en niet op terug kijken. Van alle leerlingen wordt een concrete positieve bijdrage gevraagd.

Als de steungroepaanpak niet tot de gewenste resultaten leidt, is er een herstelaanpak waarin leerlingen onder begeleiding van een KiVa-teamlid een concreet plan schrijven om hun gedrag te veranderen

Unieke kenmerken van KiVa zijn:

- wetenschappelijk onderzocht
- op KiVa scholen neemt pesten met meer dan de helft af
- gebruiksvriendelijk materiaal voor leerlingen, leerkrachten en ouders
- periodieke metingen om pesten, groepsproblemen en sociaal-emotionele ontwikkeling te volgen
- verhoogt welzijn, motivatie en schoolprestaties van alle leerlingen
- training en begeleiding voor leerkrachten
- continue doorontwikkeling
- aanspreken van de groep: alle leerlingen leren om pesten en groepsproblemen op te lossen.

Wat te doen als pesten toch gebeurt?

Als ouder:

Wordt uw kind op school toch gepest, of voelt het zich niet lekker in de groep? Meld dit dan in de eerste plaats bij de leerkracht. Wacht daarmee niet te lang. Komt u er met de leerkracht niet uit, neem dan contact op met de directie. Pesten mag nooit worden genegeerd en het aanpakken van de pestkop moet je niet aan kinderen overlaten. Ga ook, als ouder, niet zelf het probleem met de pester aanpakken.

Volwassenen moeten wel zodra het bekend is, onmiddellijk optreden. Vertel je kind wat je eraan gaat doen. Praat met de mensen die de leiding hebben op de plek waar het pesten zich voordoet. Bepaalde vormen van pesten houden meteen op zodra de school of andere ouders weten van het probleem.

Volwassenen kunnen de pestkop aanspreken, scherper in de gaten houden en dit kind helpen om op een andere manier zijn problemen op te lossen.

Wat niet helpt, is kinderen leren of vertellen dat ze terug moeten vechten. Dit leidt vaak alleen maar tot meer pesten. Kinderen die worden gepest, zijn misschien niet zo sterk als de pestkop. Dan is hun angst om het gevecht te verliezen heel reëel. Er bestaan betere manieren om met het pestprobleem om te gaan. De beste manier om pestgedrag te bestrijden is om je kind te leren hoe hij of zij zich kan opstellen tegenover de pestkoppen en om verandering aan te brengen aan de situatie waarbij het pesten voorkomt.

Als leerkracht:

Als leerkrachten besteden wij klassikaal aandacht aan het pesten, als wij pestgedrag waarnemen of als wij het idee hebben dat er sprake is van “onderhuids pesten”. Wij besteden op een adequate manier aandacht aan kinderen die worden gepest, de pesters en de toeschouwers. Dit gebeurt door middel van de methode KIVA en haar werkvormen.

- Wij bieden hulp aan het kind dat wordt gepest. Luisteren naar het kind en we nemen zijn/haar probleem serieus. Met het gepeste kind overleggen we over mogelijke oplossingen.
- Wij bespreken met de pester, wat het pesten voor de ander betekent.
- Wij betrekken de middengroep bij hun rol in het geheel. Juist de toeschouwers moeten in actie komen en het pestgedrag melden.

Wij zitten als school in een goede positie om pesten te onderkennen en op een positieve manier tussenbeide te komen. Een brede aanpak waarbij de hele school betrokken is, is nodig om alle kinderen ervan te doordringen dat pesten **ontoelaatbaar** is. Kinderen moeten leren dat ze rechten hebben, maar ook verantwoordelijkheden. Bijvoorbeeld voor de omgang met elkaar en voor de goede sfeer op school. Onze school kan de kinderen stimuleren om hun pestgedrag te melden en er iets aan te doen. Daarbij moet nadrukkelijk worden gesteld dat rapporteren over pesten iets anders is dan klikken. Klikken doen kinderen om zelf beter te worden, pestgedrag melden is om te zorgen dat iedereen zich prettig voelt.

Onze uitgangspunten inzake gedrag:

Gedragscode

Samen met leerlingen en ouders zorgen wij voor een veilige school. Om dit te bereiken is er een gedragscode Tabijn opgesteld.

De gedragscode is een leidraad voor iedereen die voor de stichting werkt of de scholen van Tabijn bezoekt. Hij geldt dus voor alle medewerkers, leerlingen, ouders en ook voor de medewerkers van het bestuursbureau. Tabijn verwacht dat iedereen zich houdt aan de gedragscode.

Het is belangrijk dat we met elkaar over ons gedrag praten en dat we over wenselijk en integer gedrag samen duidelijke afspraken maken. Deze afspraken zijn verwoord in vier kernwaarden: ontwikkeling, verantwoordelijkheid, respect en veiligheid.

Ontwikkeling

Wij ontwikkelen onszelf.

- Wij vinden leren leuk.
- Wij zien ontwikkeling als een kans op groei.
- Wij denken in mogelijkheden.
- Wij geven elkaar de ruimte.
- Wij hebben hoge verwachtingen.

Verantwoordelijkheid

Wij zijn partners in de ontwikkeling van het kind.

- Wij zien er verzorgd uit.
- Wij zijn ons bewust van ons rolmodel.
- Wij hebben oog voor elkaar.

Respect

Wij tonen respect voor elkaar en onze omgeving.

- Wij zijn gelijkwaardig en onderkennen verschillen.
- Wij dragen zorg voor de schooleigendommen en de eigendommen van een ander.
- Wij communiceren zorgvuldig.
- Wij respecteren de opvatting van de ander.

Veiligheid

- *Wij zorgen voor een veilige leer-, werk- en leefomgeving.*
- Wij grijpen respectvol in bij pestgedrag en andere vormen van geweld.
- Wij gaan integer om met informatie.
- Wij hebben vertrouwen in onszelf en de ander.
- Wij komen onze afspraken na.
- Wij vertrouwen in elkaars vakkundigheid en deskundigheid

Schoolbrede afspraken gericht op verwijdering uit de groep.

Bij grensoverschrijdend gedrag (gedrag dat absoluut niet getolereerd wordt door de leerkracht):

- Het kind met zinvol werk uit de klas verwijderen en tot de pauze onder toezicht stellen van een collega (in een andere groep plaatsen).
- Uitleggen waarom de leerling uit de klas gestuurd is.
- De leerling een "Oeps" formulier laten invullen en thuis laten tekenen door de ouders. Het formulier komt de volgende dag (ondertekend) mee terug naar school.

Bij goed gedrag vervalt na drie maanden na het eerste incident de eerste waarschuwing.

Bij een tweede keer grensoverschrijdend gedrag (binnen drie maanden na het eerste incident):

- Het kind met zinvol werk uit de klas verwijderen en tot de pauze onder toezicht stellen van een collega (in een andere groep plaatsen).
- Uitleggen waarom de leerling uit de klas gestuurd is.
- De leerling een "Oeps" formulier laten invullen en thuis laten tekenen door de ouders. Het formulier komt de volgende dag weer (ondertekend) mee terug naar school.
- Het kind voert een gesprek met de directie over het overschrijdende gedrag.

Bij een derde keer grensoverschrijdend gedrag (binnen drie maanden na het eerste en tweede incident):

- Het kind met zinvol werk uit de klas verwijderen en de rest van de dag uit de klas plaatsen. Of: het kind direct door ouders laten ophalen. Dit hangt af van de ernst van de situatie en is door de leerkracht en/ of directie te bepalen.
- Uitleggen waarom de leerling uit de klas gestuurd is.
- De leerling een "Oeps" formulier laten invullen en thuis laten tekenen door de ouders. Het formulier komt de volgende dag weer (ondertekend) mee terug naar school.
- Het kind voert samen met de leerkracht, directie en ouders een gesprek over de vervolg stappen bij herhaling (hieruit kan een schorsing voortkomen). Een schorsing vindt plaats na overleg met het bestuur Tabijn.

Schorsing en/of verwijdering

Een kind kan voor een bepaalde periode (maximaal 5 dagen) worden geschorst, wanneer hij door zijn gedrag het pedagogische / didactische klimaat in ernstige mate verstoort en als de veiligheid van de andere kinderen niet kan worden gewaarborgd. De schorsing moet worden beschouwd als een waarschuwing aan leerling en ouders. Voordat een dergelijke vergaande maatregel wordt getroffen, neemt de school hierover contact op met de ouders. Een schorsing kan meerdere malen voor dezelfde leerling worden toegepast indien er sprake is van een nieuw incident.

Van een schorsing worden de rijksinspecteur en de leerplichtambtenaar op de hoogte gesteld. In zeer ernstige situaties kan een verwijderingsprocedure worden gestart. De beslissing tot schorsing moet schriftelijk en met opgave van redenen aan de ouder(s) / verzorger(s) worden meegedeeld. De ouder(s) / verzorger(s) hebben de mogelijkheid tegen een schorsing schriftelijk bezwaar te maken bij de directie van de school. De leerling en zijn/haar ouder(s) / verzorger(s) worden in de gelegenheid gesteld te worden gehoord. Tegen een besluit tot verwijdering kunnen ouders in beroep gaan bij de rechter.

Aanleidingen voor een schorsingsbeleid kunnen zijn:

- Bedreigingen door ouder(s) / verzorger(s).
- Herhaalde les-/ordeverstoring.
- Wangedrag tegenover leerkrachten en/of medeleerlingen.
- Diefstal, beroving, afpersing.
- Geweldpleging.
- Gebruik van alcohol of drugs onder schooltijd en/ of handel in drugs of gestolen goederen.
- Bezit van wapens, vuurwerk, aanstekers of messen.

“Oeps” dat ging mis!

Datum: tijd:	Leerkracht:
Plaats incident:	
Naam leerling:	Naam getroffen(en):
Groep:	Groep:
Korte omschrijving van de situatie:	
Waarom gebeurde dat:	
Is er een oplossing uitgekomen:	
Vorm van agressie: ☐ fysiek: ☐ verbaal: ☐ dreigen: ☐ vernielzucht: ☐ diefstal: ☐ anders:	
Omschrijving leerkracht handelen:	
Wie is er vanuit het team bij geroepen:	
Nabespreking met: ☐ ouders ☐ schoolleiding ☐ collega ☐ externe deskundige	Handtekening school: Handtekening ouders:
Besluiten en afspraken vanuit de nabespreking:	
Suggesties voor de toekomst:	

Wilt u dit formulier de volgende dag ondertekend aan de leerkracht overhandigen.

Bijlage:

Op de St. Leonardusschool is de zorg voor de leerlingen op sociaal-emotioneel gebied als volgt geregeld:

Binnen de school:**Leerkracht:**

- zorgt voor een goed en veilig sociaal-emotioneel klimaat in de groep
- besteedt structureel aandacht aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen
- signaleert sociaal-emotionele problemen bij leerlingen (via het leerlingvolgsysteem, eigen observaties of signalen van ouders)
- zoekt samen met de leerlingen naar oplossingen voor eventuele problemen op sociaal-emotioneel gebied
- weet welke weg hij/zij of de betrokken leerling kan gaan (binnen de school) als er op groepsniveau geen oplossing gevonden wordt

Intern Begeleider:

- volgt via het leerlingvolgsysteem, gesprekken met ouders en groepsbesprekingen de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen
- is vraagbaak voor de leerkracht in het zoeken naar oplossingen
- kan op verzoek van ouders, leerkracht of kind gesprekken hebben met een leerling om oplossingen te zoeken voor sociaal-emotionele problemen

Vertrouwenspersoon:

- praat, op hun verzoek, met leerlingen over zaken die zij graag met een neutraal persoon willen bespreken
- biedt een luisterend oor
- helpt desgewenst leerlingen met het zoeken naar/vinden van oplossingen voor eventuele problemen
- schakelt, met medeweten van de leerling, de Intern Begeleider in als externe hulp nodig is of als er sprake is van mishandeling (psychisch, seksueel of fysiek)

Rouwcoördinator:

- wordt door de directie ingeschakeld als er sprake is van overlijden van een direct familielid (vader, moeder, broer, zus)
- kan door leerkracht of ouders ingeschakeld worden als er hulp nodig is m.b.t. rouw en rouwverwerking
- begeleidt de leerling en de leerkracht(en) in de periode voorafgaand (indien van toepassing) en aansluitend op het overlijden

Externe vertrouwenspersoon

- kan door ouders, school of betrokkenen bij de school ingeschakeld worden als er vermoedens zijn van mishandeling (psychisch, seksueel of fysiek)

Buiten de school:

Schoolmaatschappelijk werk.

Jeugdgezondheidszorg Schoolarts en schoolverpleegkundige kunnen door ouders en team ingeschakeld worden.

Kindertelefoon Leerlingen kunnen de kindertelefoon raadplegen als zij problemen hebben.

Externe hulpverleners Ernstige vermoedens van mishandeling kunnen bijvoorbeeld gemeld worden bij het AMK (Advies Meldpunt Kindermishandeling).